

Pisti, a mókamester

Ponticulus Hungaricus · VI. évfolyam 11. szám · 2002. november
copyright © Dr. Kósa László, 1989
kulcsszavak orvoslás, Örkény István, Andaxin

Tréfát maga is szívesen eszelt ki, talán az egyhangúnak talált íróasztali munka során önmaga és mindannyiunk élénkítésére. Utólag visszagondolva a szituációkra, az sem kizárható, hogy éppen a megtréfált személy reakciója, magatartása érdekelte.

Megtréfált személy magam csak egy ízben voltam: illatos, halványrózsaszínű levélkét kaptam a gyár házipostája (kézbesítője) útján. Az anonim feladó találgára hívott benne, merthogy én

nagyon tetszem neki. Úgy rendezte Örkény a dolgot, hogy a levélke átvételekor és elolvasásakor szemmel tarthasson. Ez nem okozott különösebb nehézséget, hiszen — mint már említettem — akkoriban egymással szemben állt íróasztalunk. Egy pici kis hajcsat is tartozott mellékletként a levélhez. Ezt — a sorok szerint — jól láthatóan fehér munkaköpenyem hajtókájára kell tűznöm, ha az ismeretlen hölgy találkára hívását szívesen fogadom. Némi gyanúm már az első pillanatban volt: ugratás az egész. Bizonyossá ez akkor vált, amikor a szobánkkal szomszédos helyiségekből a munkatársak szokatlan érdeklődéssel és feltűnő gyakorisággal kerestek föl különféle, de jól értékelhetően mondvacsinált ügyekben. Örkény szokása volt ugyanis tréfái előkészítésébe másokat is bevonni; a cinkostársi összekacsintást, az együttes nevetést ajándéknak szánta, és mi magunk is annak vettük.

Egy másik és talán mind között a legsikerültebb és -emlékezetesebb tréfájának mint előre beavatott voltam részese. A beavatás csupán egyetlen intő mozdulat volt: figyelem, felhívom telefonon a szomszéd irodahelyiségben szorgoskodó Jutkát, és hozzátette: nem a házi, hanem a városi vonalon. Szeme csillogásából látni lehetett, valami in statu nascendi [latin éppen akkor született — A szerk.] ötletét képtelen tovább magában tartani, itt valami hecc van születőben. Hogy az itt következő, groteszk elemeket bőven tartalmazó tréfája érthető legyen, el kell mondani, hogy Flórné Beretvás Judit gyógyszerésznő akkori feladatai közé tartozott a gyár új gyógyszereinek klinikai, kórházi gyakorlatban történő vizsgálatása, értéktetése, köznapi szóval: kipróbáltatása. Ehhez a vizsgálatra vállalkozó orvosokat előzőleg gyógyszerrel és a gyógyszer hatásáról, alkalmazásáról szóló leírással kellett ellátnia. Az ilyen — olykor öt-tíz kilónyi — gyógyszert postai csomagként küldette el megfelelő levél kíséretében. Ezen magyarázat után térjünk vissza a jelenethez: Örkény tárcsázott és bementa egy tekintélyes orvosprofesszor nevét, akiről biztosan tudta, hogy Jutka személyesen nem ismeri.

— Itt X. Y.

— Jó napot kívánok, professzor úr! Parancsoljon, miben állhatunk rendelkezésére?

— Kérem, megkaptam a csomagot. Köszönöm. Elolvastam a levelét, és átnéztem a dokumentációt is. Ezekből azonban nem derül ki, hogy mi legyen a csabai kolbásszal!?

— Milyen csabai kolbásszal?

— Milyen csabai kolbásszal? Hát ami a csomagban van, a gyógyszer mellett!

— Csabai kolbász a csomagban, a gyógyszer mellett?

— Igen, csabai kolbász a gyógyszer mellett! Lehet ugyan, hogy gyulai, ezt még majd pontosan megnézem, de nem is ez a fontos!

— Professzor úr, kérem, milyen csomagról van szó?

— Milyen csomagról? Hát már mondtam, amit küldtek nekem a gyárból.

— A gyárból? És kolbász van benne?

— Igen, kérem, kolbász is van benne, mint ezt már az előbb mondtam. Kolbász a gyógyszerek mellett!

— Nem értem, professzor úr, hogyan kerülhetett a kolbász a gyógyszerek mellé?

— Ezt önöknek kell tudniok. Legalább tettek volna tájékoztatást mellé, de egy árva sor sincs arról, hogy a gyógyszerek bevétele előtt vagy után kell belőle a betegnek fogyasztania. Vagy éppen közben? Továbbá: két tabletta lenyelése közben hány karika kolbászt egyék a beteg? Egyáltalán mennyi a kolbász egyszeri adagja? És mennyi a napi adagja? A gyógyszerről mindezt közlik, a kolbász szokásos adagjáról azonban semmi adatot nem írtak. Kellene tudni az átlagos testsúlyú felnőtt maximális kolbászadagját. Hiányos információval, kellő instrukció híján hogyan kezdünk hát a vizsgálathoz? S még valamit, kérem szépen. A csomagot történetesen a lehető legprűdebb, férfi által talán sohasem érintett ápolónőm bontotta fel. Amikor a nővérszobában tevékenykedő társai valamin jól derültek, szegényke azt hitte, őt nevetik ki, amint éppen az egyik szépen fejlett kolbászt csodálkozva fölmarkolta. Igen kellemetlen volt a helyzet, megérthetik. Ilyet máskor ne tegyenek, kérem!

Ezzel Örkény mérget színlelve lecsapta a kagylót. Pár pillanat, és nyílt az ajtó. Judit jött át magából szinte kikelve, hogy hát nem érti X. professzort azzal a kolbászcsomaggal... Míglen egyetlen pillantással felfogta az addig erőnek erejével visszafogott nevetés után elemi erővel kirobbant röhögésünkből, hogy tréfa volt az egész.

— Pista, maga volt X. professzor? — mondta, immáron maga is nevetve.

Néhányan — köztük Körmöczire és Vukmirovitsra bizton emlékszem — fültanúi voltunk a beszélgetésnek, mert Örkény úgy tartotta a kagylót, hogy a válaszokat mi is halljuk. Ez annál is könnyebben ment, mert Juditunk meglehetősen harsány hangon beszélt mindig és mindenkivel telefonon. Máig is emlékezetünkben őrizzük Örkény némileg pattogásra fogott és elváltozott hangját, szigorú arckifejezését, a rögtönzött szerepjátszás mindmegannyi színészi kellékét.

Ez a telefonos jelenet fölelevenítése eszembe juttatja Karinthy Ferenc egyik darabját, melyről Örkény anekdotázása során úgy tett egyszer említést, hogy a darab megírásának előzménye és ötletadója Karinthyval — kit mindig Cininek említett — közös telefonheccük volt. Hát az álprofesszori telefonálás valahogy rokonítható a Bösendorfer egyes mozzanataival, némileg a későbbi Örkény-féle groteszkekkel is: ezzel a sajátos humorral telített, a világot fonákul láttató műfajjal. Karinthyval közös mókázásaikról egyébként is sokat mesélt: szófacsarásaikról, agytornáztató szójátékaikról és egyebekről. Egyetemista kori emlékként ilyent és másfélét is fölelevenített Lévay László, akivel sok idő elteltével a gyárban találkozott újra.

LÉVAY LÁSZLÓ:

Örkény István évfolyamtársam volt a József Nádor Műszaki Egyetem vegyészmérnöki szakán. A népszerű és közkedvelt kollégák közé tartozott, ám távolról sem eminens tanulmányi eredményei, kiemelkedő tudása miatt, hanem tréfálkozó kedve és állandó mókázása okán. Ha

néhányan körben álltak a folyosón vagy a laborok valamelyikében, és időnként nagyokat nevettek, biztos lehetett benne az ember, hogy a kör közepén Pista barátunk állt. Ömlött belőle a humoros történet, fáradhatatlannak bizonyult a szójátékok kitalálásában. Ha valaki éppen kereste őt, a "nyomjelző röhögés" föltétlen elárulta, merre található. Vicc-csináló magatartását a vizsgákon sem sikerült levetkőznie. Nem is akarta. Ennélfogva kollokviumai, szigorlatai legtöbbször különleges eseményt jelentettek a hallgatók, de még a tanszéki személyzet számára is, beleértve a sokat megélt altiszteket is. Mókáiban olykor messzire merészkedett, azt sem bánta, hogy a vizsgáztató előbb-utóbb megelégteli a dolgot. Szarvasi-nál, [dr. Szarvasy Imre okleveles vegyész, az elektrochemia nyilvános rendes tanára, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja — A szerk.] az elektrokémia professzoránál is így történt. Az ólomakkumulátor katódjának és anódjának fölcserélését a professzor először csupán szótévesztésnek minősítette, és jóindulatúan helyreigazította Pistát. Ő azonban — ámbár tudta, mi a valós helyzet — váltig be akarta bizonyítani, hogy a professzor téved. Különféle érveket — egytől egyig álérvet — sorakoztatott fel a kuncogást visszafojtani igyekvő, tenyerüket szájukra, orrukra tapasztó hallgatóság — s gondolom: önmaga — szórakoztatására, míglen a türelmét végleg elvesztő Szarvasi meg nem elégtelte a rá nézve mégiscsak sértő helyzetet.

Kevéssel szigorlata előtt — ám távolról sem a kellő felkészülést biztosító időben — felkért, hogy instruáljam. A Hollán (ma Fürst Sándor) [a rendszerváltás után újra Hollán Ernő] utcában, egy modern épületben kényelmesen és elegánsan berendezett garzonlakása volt. Itt korrepetáltam. A tananyag elsajátításához nem jutott elegendő idő, a vizsgákon leggyakrabban előforduló kérdésekre voltam kénytelen redukálni a magyarázatot. El kell mondanom: ismeretei meglehetősen hézagosak voltak, ezért gyakran fékezte előrehaladásunkat, hogy minduntalan vissza-vissza kellett nyúlnunk a tananyagban eleve ismertnek föltételezett alapokra. Jómagam 1941-ben végeztem. Pista nem tartott csoportunkkal a vizsgák során. Kiderült azonban, hogy ugyanebben az évben jutott ő is diplomához. Már a másodikhoz, hiszen gyógyszerészként már hamarabb végzett. Mindezt itt a gyárban tudtam meg tőle 1958-ban, amikor mindkettőnk örömeire felfedeztük egymást. Ettől kezdve gyakorta fölkeresett a kutatólaboratóriumban, melynek vezetője voltam azokban az években.

Mivelhogy én is kedveltem Karinthy írásait, és közel is állt hozzám sajátos humora, és ifjabb koromban kész voltam még a szófacsarásokra is, diskurálgatásainkba bőven elegyedtek a humoros elemek. Pista nagymestere volt ennek, ám igazán akkor volt elemében, ha nem kettesben voltunk, hanem többen voltak körülötte.

Emberi tulajdonság, hogy a vidám dolgokra, a kellemesekre sokkal jobban emlékszünk vissza, ezek jobban bevésődnek memóriánkba, így aztán előbb is kerülnek felszínre, mint a más jellegűek. Amikor meg-megkérdeztem a számításom szerint Örkénnyel kapcsolatot tartókat, mire is tudnak visszaemlékezni, jobbára mosollyal feleltek, és sorra előjöttek a tréfás történetek, az anekdotázó Örkény-képek. A más jellegűek, az ugyancsak elgondolkodtatók, a megrázók, a "Pisti a vérzivatarban" témájúak, a filozófálgatók sem hiányoztak, ezek szinte a vidámak után, olykor pedig keveredve bukkantak elő beszélgetéseink során.

forrás

Pisti a gyógyszergyárban, 80—85. o.